

N:o 159.

Af Herr **J. G. Granlund**: *Om anslag till ett elementarläroverk i Motala.*

Under år 1878 ingingo till Kongl. Maj:t från flera håll inom vårt land underdåniga framställningar och petitioner om upprättande af nya eller utvidgande af redan befintliga läroanstalter. Bland dessa var ock en från Motala då nyss blifna stad och dess omnejd. Bland alla de sålunda till Kongl. Maj:t inkomna framställningar fann Kongl. Maj:t endast den ifrån Motala böra föranleda till en Kongl. proposition vid 1879 års riksdag om upprättande af ett treklassigt läroverk i Motala. Detta läroverk förordades af Linköpings domkapitel, och får jag vördsamt åberopa de i nämnda Kongl. proposition då uttalade motiv för behovet och rättvisan af att staden Motala lika som andra städer må erhålla ett af statsverket bekostadt läroverk. Men till följd af den då för staten varande ofördelaktiga finansiella ställningen vann icke framställningen Riksdagens bifall.

Då förhållandena rörande Motala skola redan 1879 voro sådana, huru mycket mer har icke nu behovet af ett läroverk för Motala och dess omnejd gjort sig gällande? Och det må icke förtänkas detta samhälle, som sjelf gjort så stora ansträngningar för upprätthållandet af ett enskildt läroverk, att det anser sig hafva rättvisa anspråk på staten att äfven tillgodose det med ett statens läroverk samt intill dess detta kan ske ett statsbidrag till det nu varande.

Folkmängden inom Motala stad har de senare åren allt mer och mer ökats; den utgjorde 1878 1,820, men redan 1883 var folkmängden 2,148

och har sedan dess fortfarande stigit. Invånareantalet inom *Motala landsförsamling* uppgick 1883 till 7,353, deraf cirka 3,300 personer tillhörande det strax vid staden befintliga bland Sveriges största industriella etablissement, Motala mekaniska verkstad; hvadan alltså en folkmängd af cirka 5,500 personer, boende på ett område af en fjerdedels mil, hvartill kommer en rikt befolkad landsort i stadens omgifning, har behof, gagn och nytta af att ett statens läroverk i Motala anlägges.

Staden Motala eger ensamt för sig flere invånare än en stad, som eger fullständigt högre elementarläroverk, nemligen Strengnäs, och flere än tio af de 21 städer, som ega treklassiga.

Såsom ett ytterligare bevis för behofvet af ett läroverk i Motala talar i hög grad de stora uppoffringar, staden och enskilda personer gjort för dess redan 1876 inrättade enskilda läroverk, hvilket ännu med allt större ansträngningar uppehålles, och vågar jag här nedan anföra en till mig från nämnda läroverks styrelse ankommen skrifvelse, innehållande en historik öfver läroverkets uppkomst och fortfarande verksamhet:

»Motala stad eger för närvarande ett enskildt elementarläroverk, som börjades hösten 1876 och ännu fortgår med hopp om god fortsättning, ehuru den alltjemt närda förväntan om skäligt bistånd dertill från statens sida ännu icke gått i uppfyllelse. Den nedslående erfarenhet, läroverkets målsmän i detta afseende hittills inhemtat, har visserligen å ena sidan eggat dem att till det yttersta uppbjuda alla goda krafter inom samhället till samverkan för läroverkets upprätthållande, men å andra sidan öfvertygat dem om, att läroverkets fullständiga ordnande såsom femklassigt, efter statens mönster, samt dess tidsenliga vidmakthållande och utveckling fordra alltjemt ökade uppoffringar. Till dessa har vårt lilla samhälle visat sig villigt och gör det ännu, men icke blott offervilligheten utan äfven förmågan att offra har sina gränser, och dessa synas nu vara i det närmaste uppnådda, och detta tyvärr innan läroverket kunnat på ett tillfredsställande sätt ordnas i flera viktiga hänseenden.

De brister i vårt läroverks anordning, som till följd af otillräckliga tillgångar ännu icke kunnat afhjelpas, bestå hufvudsakligen i:

att lärarekrafterna icke motsvara lärjungarnes antal och fördelning i olika klasser;

att lärarne icke kunnat på ett för deras kvarhållande vid läroverket ändamålsenligt sätt aflönas, ej heller deras anställning vid väl vitsordad tjänstgöring betryggas;

att nödig undervisningsmateriel delvis och gymnastikapparelj nästan helt och hållet fattas;

att för läroverket nödiga inventarier hvarken kunnat skäligen underhållas eller i mån af behof tillräckligt ersättas eller ökas;

att läroverket så godt som alldeles saknar bibliotek;

att undervisning i slöjd icke kunnat meddelas;

att läroverkets lokal lemnar åtskilligt öfrigt att önska i fråga om de speciella anordningar, som afse ungdomens uppfostran till ordentlighet, aktsamhet om egna och skolans tillhörigheter samt snygghet;

att särskild och lämplig lokal för gymnastik, fäktning och exercis icke kunnat anskaffas, ehuru den temligen rymliga skolgården vid passande väderlek medgifver lekar och kroppsöfningar i fria luften.

En annan och mycket svår olägenhet af de otillräckliga tillgångarne är, att afgifterna för lärjungarne måst sättas mycket höga. Styrelsen har visserligen sökt ordna denna sak på ett för de mindre bemedlade så litet som möjligt betungande sätt, derigenom att terminsafgifterna (8 kronor i ekonomiafgift för hvarje lärjunge oberäknadt) rättas dels efter lärjungens eller hans målsmäns tillgångar, dels efter den klass, i hvilken han åtnjuter undervisning, och utgöra visserligen i förberedande klassen 12 kronor för alla, men i första och andra klasserna efter tillgångarne 50 à 30 à 20 kronor samt i tredje, fjerde och femte klasserna 65 à 45 à 30 kronor. Sålunda utdebiterades på lärjungarne under sistlidna hösttermin, med iakttagande af att 4 lärjungar voro befriade från skolafgift och 3 voro det till hälften:

40 skolafgifter	= kronor 1,451	= i medeltal 36.28
44 ekonomiafgifter à 8 kronor	= » 352	= » 8.00

Summa kronor 1,803 = i medeltal 44.28

Fördelningen efter lärjungarnes tillgångar var följande:

20 stycken betalade lägsta afgift med kronor 291	eller i medeltal kronor 14.55 + 8 = 22.55
8 » » medel- d:o » » 270	eller i medeltal kronor 33.75 + 8 = 41.75
16 » » högsta d:o » » 890	eller i medeltal kronor 55.62 + 8 = 63.62
44 stycken	Summa kronor 1,451

Detta bevisar att de uppoffringar, som föräldrar och målsmän underkasta sig, för att under skolgången behålla barnen i sina hem, äro ganska stora, och att de göra dem hellre än de skicka barnen till de angränsande städerna Linköping eller Vadstena, der af staten bekostade läroanstalter lemna undervisningen för ojemförligt bättre pris. Till dessa betungande terminsafgifter kommer dessutom, hvad invånarne i Motala stad beträffar, denna stads bidrag till läroverket af 2,000 kronor årligen, hvilket hårdt trycker på mångens debetsedel. En nedsättning af 20 till 30 procent i terminsafgifterna vore därför behöflig, men kan icke företagas, förr än statsbidrag erhålles. Antagligen skulle genom en sådan nedsättning lärjungarnes antal ökas och dermed äfven läroverkets välgörande inflytande utvidgas.

Motala enskilda elementarläroverk börjades hösten 1876 och var från början treklassigt samt afsedt att upprätthållas genom enskilda bidrag. De senare befunnos snart otillräckliga. Motala köping beviljade därför för läsåret 1879—80 ett bidrag af 1,000 kronor, som för påföljande läsår ökades till 1,200 kronor, men de ekonomiska svårigheterna tillväxte med de rådande nedtryckta konjunkturerna. Med stora ansträngningar anskaffades slutligen medel för skolans upprätthållande under läsåret 1880—1881. Under detsamma bildades en extra klass för två lärjungars utbildande till inträde i 6:te klassen af statens läroverk, och under dess vårtermin inrättades en förberedande klass. Läsåren 1881—82, 1882—83, 1883—84 och 1884—85 förestods skolan på egen risk af rektor Lindau. Motala stad ökade 1883 sitt bidrag för följande läsår intill 1 Juli 1886 till 2,000 kronor och Motala verkstad sitt till 200 kronor, hvarjemte de enskilda bidragen betydligt ökades.

1881—82 hade läroverket 4 klasser, från och med 1882—83 5 sådana förutom förberedande klass. Under sistnämnda år erhöles *dimissionsrätt till 6:te klassen af statens allmänna läroverk*. De allt mera ökade ekonomiska svårigheterna att på ett tillfredsställande sätt ordna det nu femklassiga läroverket i hufvudsakligen samma skick som statens likartade läroverk och det alltjemt bristande understödet från statens sida gjorde, att rektor Lindau med 1885 års vårtermin afsade sig uppdraget att förestå skolan.

Delande den allmänna öfvertygelsen inom samhället och orten, att ett femklassigt läroverk i Motala vore nyttigt och nödvändigt, framhärade styrelsen i sin föresats att åtminstone nödortfeliggen upprätthålla läroverket i dess dåvarande skick, till dess staten antingen beviljade be-

höfligt understöd eller ett på allmän bekostnad underhållet femklassigt läroverk blefve inrättadt i Motala.

Tillgångarne voro icke stora, men Motala stad åtog sig att ytterligare i fem år, räknadt från den 1 Juli 1886, lemna 2,000 kronor årligen, Motala verkstad ökade sitt bidrag till 500 kr., och genom någon förhöjning i terminsafgifterna hoppades styrelsen erhålla 4,000 kr. Med dessa tillgångar, jemte hvad som möjligen kunde inflyta från enskilda personer, har styrelsen åtagit sig risken att låta läroverket fortgå. Den lyckades att i Herr Th. kand. A. Neander få en ny föreståndare, och läroverket har under hans hand och i mån af befintliga tillgångar ordnats i hufvudsaklig öfverensstämmelse med statens likartade läroverk. Ofvan omtalade brister vidlåda dock detsamma, och styrelsen har icke kunnat finna annan utväg för deras afhjelpande än att ännu en gång hos Riksdagen begära det behjertande af samhällets behof af förbättrad undervisning, som tio års fortsatta arbeten och uppoffringar torde hafva visat vara verkligt och afsevärdt.

Det är på dessa grunder, Motala stad vågar att till Riksdagen genom mig, dess representant, framlägga sitt behjertansvärda behof af ett statens läroverk. Af ofvanstående framgår ock, att alla skäl tala för billigheten och rättvisan af att Motala och dess omnejd vid blifvande organisation af statens läroanstalter erhåller ett femklassigt läroverk och intill dess detta kan ske ett årligt statsbidrag till sitt nu varande enskilda läroverk, hvilket under de många år, det varit i verksamhet, föranledt besparingar för statsverket, enär lärjungeantalet vid andra läroverk derigenom minskats. Styrelsen för det nu varande läroverket, vald af Motala stad, Motala verkstad och läroverkets principaler, har förklarat, att samhället förbinder sig att för ett blifvande femklassigt läroverk hålla så väl läroverkshus som bostad till rektor.

Såsom bilaga bifogas en summarisk uppgift på lärjungeantalet vid det nu varande enskilda läroverket i Motala under de senare fem åren.

Med åberopande af hvad jag sålunda anfört får jag vördsamt anhålla,

att Riksdagen beslutar en underdånig skrifvelse till Kongl. Maj:t med anhållan att Kongl. Maj:t täcktes låta undersöka, huru behofvet af en högre undervisningsanstalt för Motala stad, minst femklassig, bäst kan tillgodoses, och, efter verkställd utredning af dithörande omständigheter, göra nådig framställning till

en blifvande Riksdag, samt att Riksdagen behagade från och med nästa år ställa till Kongl. Maj:ts förfogande ett anslag af 3,000 kronor i och för upprätthållande af det nu befintliga enskilda elementarläroverket i Motala, hvars gagnande verksamhet i brist på ett kraftigare understöd från det offentligas sida är i fara att blifva afbruten.

Om remiss till vederbörligt Utskott anhålles.

Stockholm den 28 Januari 1886.

J. G. Granlund.

Häri instämmer:

C. J. Jakobson.

*Antalet af lärjungar vid Motala läroverk under nedanstående terminer
utgjorde*

År	Termin	Förberedande kl.	I	II	III	IV	V	Summa	Dimitterade
1881	vår	10	10	13	8	2	0	43	—
»	höst	8	12	10	14	6	0	50	—
1882	vår	18	12	9	15	3	0	57	—
»	höst	9	20	10	6	12	4	61	—
1883	vår	13	18	11	6	10	4	62	4
»	höst	5	19	10	11	5	7	57	—
1884	vår	8	17	11	10	5	7	58	7
»	höst	6	16	14	9	6	1	52	—
1885	vår	11	16	13	8	5	1	54	0
»	höst	5	13	12	7	4	3	44	—
Summa	—	93	153	113	94	58	27	538	11
Medeltal	1882—1885	7,1	17	11,6	8,1	6,7	3,9	54,4	—
Normalt	»	7	17	11	8	7	4	54	—

Motala den 26 Januari 1886.

Oskar Zander,

ordförande i läroverkets styrelse.